

פרשת וירא תשס"ט

בראשית פרק י"ח

(יז) וַיִּקְנֶה אֱמֶר הַמְּכֹסֶה אֶנִּי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה: (יח) וְאַבְרָהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָדוֹל וְעַצוֹם וְנִבְרָכוּ בוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: (יט) כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת בְּנֵי וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרַךְ יִקְנֶה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא יִקְנֶה עַל אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דָּבַר עָלָיו: (כ) וַיֹּאמֶר יִקְנֶה זַעֲקַת סָדֵם וְעַמְרָה כִּי רָבָה וְחֻטְאֲתָם כִּי כָבְדָה מְאֹד: (כא) אַרְדָּה נָא וְאַרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָה הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָּלָה וְאִם לֹא אֲדַעָה: (כב) וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדֻמָּה וְאַבְרָהָם עֹדְדָנוּ עִמָּד לִפְנֵי יִקְנֶה: (כג) וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע: (כד) אוֹלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמַקּוֹם לְמַעַן חַמְשִׁים הַצְּדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּה: (כה) הַלְלָה לָךְ מַעֲשֵׂת כְּדָבַר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עִם רָשָׁע וְהִיָּה כְּצְדִיק כְּרָשָׁע הַלְלָה לָךְ הַשֹּׁפֵט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט: (כו) וַיֹּאמֶר יִקְנֶה אִם אֲמַצָּא בְּסָדֵם חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׂאֲתִי לְכָל הַמְּקוֹם בְּעִבּוּרָם: (כז) וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא הוֹאֲלֵתִי לְדָבָר אֵל אֲדֹנָי וְאֶנְכִי עֹפֵר וְאֶפֶר: (כח) אוֹלֵי יִחְסְרוּן חַמְשִׁים הַצְּדִיקִים חַמְשָׁה הַתְּשֻׁחִית בְּחַמְשָׁה אֶת כָּל הָעִיר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית אִם אֲמַצָּא שָׁם אַרְבָּעִים וְחַמְשָׁה: (כט) וַיִּסָּף עוֹד לְדָבָר אֲלָיו וַיֹּאמֶר אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם אַרְבָּעִים וַיֹּאמֶר לֹא אֲעֻשֶׂה בְּעִבּוּר הָאַרְבָּעִים: (ל) וַיֹּאמֶר אֵל נָא יַחַר לֵאדֹנָי וְאֲדַבְּרָה אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֲעֻשֶׂה אִם אֲמַצָּא שָׁם שְׁלֹשִׁים: (לא) וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא הוֹאֲלֵתִי לְדָבָר אֵל אֲדֹנָי אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם עֶשְׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בְּעִבּוּר הָעֶשְׂרִים: (לב) וַיֹּאמֶר אֵל נָא יַחַר לֵאדֹנָי וְאֲדַבְּרָה אֵן הַפַּעַם אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם עֶשְׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בְּעִבּוּר הָעֶשְׂרָה: (לג) וַיֵּלֶךְ יִקְנֶה כְּאֲשֶׁר כָּלָה לְדָבָר אֵל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמַקְוֹמוֹ:

רש"י

(יז) **המכסה אני** - בתמיה: **אשר אני עושה** - בסדום, לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו, אני נתתי לו את הארץ הזאת, וחמשה כרכין הללו שלו הן, שנאמר (יז) גבול הכנעני מצידון וגוי בואכה סדומה ועמורה וגוי. קראתי אותו אברהם, אב המון גוים, ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב שהוא אוהבי:

(יח) **ואברהם היו יהיה** - מדרש אגדה (משלי י ז) זכר צדיק לברכה, הואיל והזכירו ברכו. ופשוטו וכי ממנו אני מעלים, והרי הוא חביב לפני להיות לגוי גדול ולהתברך בו כל גוי הארץ:

(יט) **כי ידעתיו** - לשון חיבה, כמו (רות ב א) מודע לאישה, (שם ג ב) הלא בועז מודעתנו, (שמות לג יז) ואדעך בשם, ואמנם עיקר לשון כולם אינו אלא לשון ידיעה, שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו ומכירו. ולמה ידעתיו, למען אשר יצוה לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי. ואם תפרשהו כתרגומו יודע אני בו שיצוה את בניו וגוי, אין למען נופל על הלשון: **יצוה** - לשון הווה, כמו (איוב א ה) ככה יעשה איוב: **למען הביא** - כך הוא מצוה לבניו שמרו דרך ה' כדי שיביא ה' על אברהם וגוי. על בית אברהם לא נאמר, אלא על אברהם, למדנו כל המעמיד בן צדיק כאלו אינו מת: (כ) **ויאמר ה'** - אל אברהם, שעשה כאשר אמר שלא יכסה ממנו: **כי רבה** - כל רבה שבמקרא הטעם למטה בבי"ת, לפי שהן מתורגמין גדולה, או גדלה והולכת, אבל זה טעמו למעלה ברי"ש, לפי שמתורגם גדלה כבר, כמו שפירשתי לעיל (טו יז) ויהי השמש באה, (רות א טו) הנה שבה יבמתך:

(כא) **ארדה נא ואראה** - למד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה, הכל כמו שפירשתי בפרשת הפלגה (לעיל יא ז). דבר אחר ארדה נא לסוף מעשיהם: **הכצעקתה** - של מדינה: **הבאה אלי עשו** - ואם עומדים במרדס כלה אני עושה בהם. ואם לא יעמדו במרדן, אדעה מה אעשה להפרע מהן ביסורין ולא אכלה אותן. וכיוצא בו מצינו במקום אחר (שמות לג ה) ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך, ולפיכך יש הפסק נקודת פסיק בין עשו לכלה, כדי להפריד תיבה מחברתה. ורבותינו דרשו הכצעקתה, צעקת ריבנה אחת שהרגוה מיתה משונה על שנתנה מזון לעני, כמפורש בחלק (סנהדרין קט ב): (כב) **ויפנו משם** - ממקום שאברהם ליווים שם: **ואברהם עודנו עומד לפני ה'** - והלא לא הלך לעמוד לפניו אלא הקב"ה בא אצלו ואמר לו (פסוק כ) זעקת סדום ועמורה כי רבה, והיה לו לכתוב וה' עודנו עומד לפני אברהם, אלא תיקון סופרים הוא זה (אשר הפכוהו ז"ל לכתוב כן): (כג) **ויגש אברהם** - מצינו הגשה למלחמה (ש"ב י יג) ויגש יואב וגוי, הגשה לפיוס (להלן מד יח) ויגש אליו יהודה, והגשה לתפלה (מלכים א' יח לו) ויגש אליהו הנביא, ולכל אלה נכנס אברהם, לדבר קשות, ולפיוס ולתפלה: **האף תספה** - הגם תספה. ולתרגום של אונקלוס שתרגמו לשון רוגז, כך פירושו האף ישיאך שתספה צדיק עם רשע:

(כד) **אולי יש חמשים צדיקים** - עשרה צדיקים לכל כרך וכרך, כי חמשה מקומות יש :
 (כה) **חלילה לך** - ואם תאמר לא יצילו הצדיקים את הרשעים, למה תמית הצדיקים : **חלילה לך** -
 חולין הוא לך, יאמרו כך הוא אומנתו, שוטף הכל, צדיקים ורשעים, כך עשית לדור המבול ולדור
 הפלגה : **כדבר הזה** - לא הוא ולא כיוצא בו : **חלילה לך** - לעולם הבא : **השופט כל הארץ** - נקוד בחטף
 פת"ח ה"א של השופט לשון תמיה, וכי מי שהוא שופט לא יעשה משפט אמת :
 (כו) **אם אמצא בסדום וגו' לכל המקום** - לכל הכרכים, לפי שסדום היתה מטרפולין וחשובה מכולם
 תלה בה הכתוב :
 (כז) **ואנכי עפר ואפר** - וכבר הייתי ראוי להיות עפר על ידי המלכים, ואפר על ידי נמרוד, לולי רחמיך
 אשר עמדו לי :
 (כח) **התשחית בחמשה** - והלא הן תשעה לכל כרך, ואתה צדיקו של עולם תצטרף עמהם :
 (כט) **אולי ימצאון שם ארבעים** - וימלטו ארבעה הכרכים, וכן שלשים יצילו שלשה מהם או עשרים
 יצילו שנים מהם או עשרה יצילו אחד מהם :
 (לא) **הואלתי** - רציתי כמו (שמות ב כא) ויואל משה :
 (לב) **אולי ימצאון שם עשרה** - על פחות לא בקש. אמר דור המבול היו שמונה, נח ובניו ונשיהם ולא
 הצילו על דורם, ועל תשעה על ידי צירוף כבר בקש ולא מצא :
 (לג) **וילך ה' וגו'** - כיון שנשתתק הסניגור הלך לו הדיין : **ואברהם שב למקומו** - נסתלק הדיין נסתלק
 הסניגור והקטיגור מקטרג, ולפיכך (יט א) ויבאו שני המלאכים סדומה [בערב] להשחית. אחד להשחית
 את סדום ואחד להציל את לוט, והוא אותו שבא לרפאות את אברהם. והשלישי שבא לבשר את שרה,
 כיון שעשה שליחותו נסתלק לו :

רשב"ם

(יז) **המכסה אני מאברהם** - מה שאני רוצה להפוך את סדום? ואני יודע שבניו ישמרו דרך י"י ויזכו
 להביא עליהם את אשר דיבר לאברהם לתת להם ארץ כנען ואילו העיירות מנחלת בניו הם כדכת'
 בגבול כנען בפי נח ויהי גבול הכנעני מצידון באכה גררה עד עזה באכה סדומה [ועמרה] אדמה וצבויים
 עד לשע. ואיך אחריב קרקע שלו או קרקע שכניו שלא מדעתו :
 (כ) **ויאמר י"י** - המלאך לאברהם, שלוחים הללו אני שולח בשביל זעקת סדום, כמו שאמר למעלה
 ואנשי סדום רעים וחטאים :
 (כא) **עשו כלה** - פסק יש בינתיים להפריד את הדבר, כלומר אם כן עשו, אעשה אותם כלה :
 (כג) **תספה** - תכלה כדכת' אספה עלימו רעות חיצי אכלה בס. אכלה כפל לשון של אספה :
 (כד) **בתוך העיר** - סדום ומלך סדום היה ראש לכל המלכויות שבמקום ההוא :
 (כה) **השופט כל הארץ** - ששלחך כאן לא יעשה משפט :
 (כו) **ויאמר ד'** - המלאך, [וכן] עומד לפני י"י, לפני המלאך לבקש פניו :

רמב"ם הלכות דעות פרק א הלכה ז

וכיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו עד שיקבעו בו, יעשה וישנה וישלש במעשים שעושה על פי הדעות
 האמצעיות ויחזור בהם תמיד עד שיהיו מעשיהם קלים עליו ולא יהיה בהם טורח עליו ויקבעו הדעות
 בנפשו, ולפי שהשמות האלו נקרא בהן היוצר והם הדרך הבינונית שאנו חייבין ללכת בה, נקראת דרך
 זו דרך ה', והיא שלמד אברהם אבינו לבניו שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו', וההולך בדרך זו
 מביא טובה וברכה לעצמו שנאמר למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו.

שם משמואל לפרשת וירא [תרע"ו]

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו וגו'. וברש"י ורמב"ן דקדקו בלשון למען, עיי"ש בדבריהם. ונראה לפרש דהנה יש להבין בלשון דעת מהי וההפרש שבינה לבין חכמה ובינה. יש אומרים שדעת היא ענין חיבור וקישור מלשון והאדם ידע, אך לפי"ז היתה צריכה להיות נחשבת בין המדות ולא בשכל, שהחיבור והקישור הוא מחמת האהבה והתשוקה הנטועה בלב. ויש אומרים שהיא צירוף וחיבור השכל והמדות, וגם זה בלתי מובן כ"כ. וכשאני לעצמי הייתי אומר דחכמה ובינה מוגבלות בכלי המוח, ועיי"כ יכול האדם להשכיל ולהבין דבר ומ"מ ישאר עומד מבחוץ ולא יתרגש ולא יתפעל אלא כמו הרואה דבר מרחוק שאין הדבר נוגע אליו כלל אף שהוא דבר שחייו תלויים בו הן בזה והן בבא. אך בהתרבה שפע החכמה והבינה כ"כ עד שכלי החכמה והבינה שבמוחו לא יכלוהו, וכמשל השופך לכלי מלא יין אחר שנתמלא ונברץ ונגדש עד שיצא לחוץ ונוזל ונגר למטה, כן בהתגבר שפע החכמה והבינה יותר מכפי אשר יכילו כלי החכמה והבינה שבמוח ויצא לחוץ להלב והמדות שבלב נתפעלות ונרגשות, זה נקרא דעת, וזהו המקשר את השכל והמדות שבלב. ובאשר דעת היא תוספת שפע חכמה ובינה שאינה נגבלת בכלי עיי"כ עולה למעלה מעלה ויורדת למטה מטה עד סוף ותכלית כל המדות בלי גבול ושיעור. ודברים אלו אף שנראין פשוטין יש להבין בהם ונכונים למבין וישרים למוצאי דעת:

ליקוטי הלכות לרבי נתן מברסלוב – הלכות מתנה (ה, כח)

דליתתא להרבות בתפלה ותחנונים לגמור הישועה להציל את לוט מתוך ההפכה להוציא ממנו דוד ומשיח. ועל-כן נסמך לזה פסוק כי ידעתיו וכו' שמדבר מענין צדקה ומשפט, כי כל כח התפלה לבלול הגזרה הוא רק על-ידי זה שמבקשין מה' יתברך אף-על-פי שרוצה להביא איזה דין וגזרה חס ושלום, שמוגיע בן בודאי על-פי משפטו באמת, אף-על-פי-כן יש אצלו בחינת צדקה בתוך המשפט שהצדיקים בתפלתם יכולים לעורר עד שיהיה נמשך צדקה וחסד בזה לתוך המשפט שיושב לדון ולשפט עד שיבטל את הגזרה לגמרי, כי הוא יתברך במשפט עושה צדקה שהוא פלאי פלאותיו הנסתרים מאד שאי אפשר להבין. ועל-כן הזכיר ה' יתברך ענין זה דיקא של צדקה ומשפט קדם שגלה לאברהם גזרת סדם כדי שיתפלל עליהם, כי עקר כח התפלה הוא רק על-ידי זה.

לעשות צדקה ומשפט. ועל-כן נסמך מקרא זה לענין פרשת סדם שאמר ה' יתברך: המכסה אני מאברהם את אשר אני הפין לעשות בסדם וכו' ואברהם היו יהיה וכו' כי ידעתיו וכו'. הינו כי ה' יתברך הפין ומתאונה לתפלתן של צדיקים ויהיה הפין מאד שאברהם יתפלל לפניו על סדם וכמוכן במדרש שהביא שם משל שה' יתברך היה מתענג מתפלת אברהם. כי אף-על-פי שאברהם לא פעל בקשתו להציל את סדם מגזרתם, אף-על-פי-כן תפלתו אינה נאכרת, וגם באמת פעל הרבה מאד, כי זכות תפלתו להציל את סדם פעלה שעל-ידי זה נצול לוט וזרעו שמהם ישתלשל ויצא התנוצצות דוד-משיח וכמו שאמרו רבותינו ז"ל. כי אף-על-פי שקבר נשתלח המלאך להציל, אבל אף-על-פי-כן עדין היו צריכין אתערותא

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.

Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.